

УДК 332.14

Завісена Н.С.,

д.е.н., професор, професор кафедри макроекономіки
та державного управління,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», м. Київ

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МІСТА

В статті автором розглядаються сутність та особливості забезпечення конкурентоспроможності великого міста. Досліджуються питання пов'язані з міжмуніципальною співпраці міста та держави, наводяться основні ознаки конкурентоспроможності великого міста. Приділяється увага аналізу стану та розробки пропозицій щодо управління розвитком міста та забезпечення його конкурентоспроможності.

Ключові слова: конкурентоспроможність, велике місто, інвестиції, соціально-економічний розвиток, стратегія розвитку, короткострокова стратегія, довгострокова стратегія.

СУЩНОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ГОРОДА

Завизена Н.С.

В статье автором рассматриваются сущность и особенности обеспечения конкурентоспособности большого города. Исследуются вопросы связанные с межмуниципальным сотрудничеством города и государства, приводятся основные признаки конкурентоспособности большого города. Отводится внимание анализу состояния и разработки предложений относительно управления развитием города и обеспечением его конкурентоспособности.

Ключевые слова: конкурентоспособность, большой город, инвестиции, социально-экономическое развитие, стратегия развития, краткосрочная стратегия, долгосрочная стратегия.

ESSENCE AND FEATURES TO ENSURE THE COMPETITIVENESS OF THE CITY

Zavizienna N.

The author considers the nature and characteristics ensure the competitiveness of the city. Explores issues related to inter-municipal cooperation of the city and the state, are the main features of the competitiveness of the city. Taps on analyzing the status and development of proposals for the management of urban development and its competitiveness. Efficient use of the existing potential of the city to increase its investment attractiveness for a stable, long-term socio-ecological-economic development of the city and to create conditions for improving the quality of life of local people - such major strategic entire operation of local governments. Competition is an important part of the whole system of the market economy, a driving force of the economy not

only of individual enterprises, but also the city. Change goals, motives, interests in the development of urban areas, increased demands on the management and effectiveness of management. In these circumstances, management of competitiveness of the city is an important task.

Key words: *competitiveness, big city, investment, economic and social development, development strategy, short-term strategy, long-term strategy.*

Постановка проблеми. Посилення конкуренції в усіх галузях життя людини виставляє нові вимоги до управління розвитком великих міст на основі забезпечення їх конкурентоспроможності в короткостроковій та довгостроковій перспективі. Підтримання конкурентних переваг великого міста можливе через сукупне формування і реалізацію усіх складових його потенціалу. Ефективність конкурентоспроможності великого міста сприятиме його соціально-економічному розвитку, інвестиційному розвитку, розвитку наука та управління. Досліджуючи український досвід міжмуніципальної співпраці міста та держави можна констатувати, що в Україні вже є досвід об'єднання зусиль органів місцевого самоврядування, районів і міст задля реалізації спільних стратегій розвитку субрегіонів. Сьогодні саме стратегічне планування може бути першим кроком до реального об'єднання інтересів територіальних громад, що межують між собою й формують субрегіон чи агломерацію, з метою спільного розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Дослідження цієї ланки питань само по собі є дуже важливим в теперішній час, коли відбувається нове будівництво в суспільстві країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Такі науковці, як П.Ткачук, О.Лазор досліджуючи феномен міста, характеризують його як «адміністративний, економічний та науково-культурний центр» [7, с. 237]. Серед атрибутивних складових поняття міста М. Лесечко, зокрема, виділяє його «спеціальний статус» [8, с. 276].

Проте основною специфічною ознакою міста прийнято вважати його системні властивості. Багато науковців однозначно класифікують місто як «велику систему, що складається із підсистем та взаємозв'язків між ними» [7, с. 141]. Серед принципів ознак міста часто виділяють також велику щільність населення та не аграрну специфіку його зайнятості [7; 2].

Питання оцінки конкурентного середовища, забезпечення конкурентоспроможності регіону є предметом дослідження багатьох науковців світу. Серед вітчизняних дослідників І.М.Вахович [2], З.В.Герасимчук [3], Л.Л.Ковальська [6], Т.В.Федак [9], в працях яких досліджено теоретико-методичні основи формування конкурентного середовища, визначено фактори, які впливають на рівень конкурентоспроможності регіону, розглядаються питання, пов'язані з формуванням конкурентних переваг регіону як необхідного елемента забезпечення його конкурентоспроможності. Т.В.Федак під поняттям «конкурентоспроможність» розглядає зумовлену економічними, соціальними і політичними факторами позицію країни або товаровиробника на внутрішньому і зовнішньому ринках, яка за умов відкритої економіки може визначатися, як здатність країни (фірми, регіону, міста) протистояти міжнародній конкуренції на власному ринку і ринках інших країн [9, с. 9].

Основними ознаками конкурентоспроможності, як одного з критеріїв ефективності виступають:

- відносний (порівняльний) характер – конкурентоспроможність проявляється тільки через порівняння характеристик економічного суб'єкта з характеристиками інших суб'єктів даного ринку;

- релевантний характер критерію конкурентоспроможності, який означає, що траєкторія руху даного економічного суб'єкта (його конкурентна позиція) відносно інших суб'єктів може бути визначена тільки в межах релевантного зовнішнього середовища;

- часовий характер (динамічність) критерію конкурентоспроможності характеризує положення суб'єкта у конкурентному полі в координатах часу як результат його конкурентної діяльності [5, с. 130].

Під поняттям конкурентоспроможності міста слід розуміти рівень здатності міста витримувати конкуренцію в умовах глобалізації економіки. Основними елементами та умовами, які створюють конкурентні переваги, окремі науковці називають: вигідне географічне розташування; високий природно-ресурсний потенціал; інвестиційну привабливість; високий рівень інноваційного розвитку; інтелектуальний та трудовий потенціали, високий рівень фінансового потенціалу [6, с. 352].

На думку Т.Балика, для забезпечення конкурентоспроможності необхідна систематична робота по підвищенню всіх складових потенціалу міста (чинників конкурентоспроможності) до яких слід віднести: природно – ресурсний потенціал; трудовий потенціал; економічний потенціал; інвестиційний потенціал; інноваційний потенціал; інфраструктурний потенціал; фінансовий потенціал; туристично–рекреаційний потенціал; організаційно – управлінський потенціал [1, с. 15-16].

Всі розглянуті складові потенціалу міста, безумовно, є важливими при створенні конкурентних переваг. Проте, в умовах сьогодення особливу увагу слід приділяти зростанню інвестиційного та інноваційного потенціалів міста.

М. Фуджита і Ж.-Ф. Тісс наголошують на існуванні в межах агломерації закономірності зростання кількості високоприбуткових інноваційних промислових виробництв, не пов'язаних з добуванням, використанням та переробкою природних ресурсів. Такі виробництва отримують значні переваги розвитку і підвищують свою економічну ефективність завдяки специфічному агломераційному ефекту території [10, с. 167-168].

Д. Старретт говорить про наявність закономірності формування в межах агломерації нерівноважної просторової конкуренції промислового виробництва, яка визначається перевагами агломераційного ефекту і сприяє інтеграції підприємств навколо нього. Цю думку поділяють також деякі російські вчені, зокрема Н. Калюжнова [4]. У свою чергу Н. Калдор стверджує, що конкуренція в агломераціях має олігополістичні риси, оскільки промисловість орієнтована на прибутковість, що постійно зростає, тому кінцева економіка агломерації (обмежена просторово та організаційно) може пристосувати для цього лише кінцеву кількість фірм. Обмежений простір надає конкуренції специфічної форми, бо кожна фірма агломерації конкурує лише з найближчим оточенням, отже, створює ситуацію олігополії [10, с. 180].

До основних законодавчих актів, які визначають формування, розвиток та систему управління містом слід віднести:

- Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів». В основу даного законодавчого акта покладено мету – забезпечення сталого розвитку регіонів в інтересах

усієї країни, підвищення життя населення, ефективне використання економічного, наукового, трудового потенціалу, використання ресурсів та інше.

- Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності». В якому розглядаються питання забезпечення та розвитку міською інфраструктури, формування рекреаційних та природних зон, для покращення якості життя населення та підвищення конкурентоспроможності міста.

Метою статті є аналіз стану та пропозиції щодо управління розвитком міста та забезпечення його конкурентоспроможності.

Основні результати дослідження. Важливою складовою розгляду конкурентоспроможності великого міста є визначення економічного механізму управління містом та забезпечення поетапності процесів економічного росту, своєчасне прийняття короткострокових та довгострокових рішень в умовах сучасності та ефективності управління складною і багатокомпонентною міською системою, яка є неоднорідною та багатофункційною.

Для досягнення ефективного управління містом слід задіяти три основні елементи механізму управління:

- стратегія короткострокового соціально-економічного розвитку міста;
- стратегія довгострокового соціально-економічного розвитку міста;
- розрахунок бюджету, як оптимального фінансового планування.

З метою створення сприятливого інвестиційного клімату великих міст необхідно створення ефективної співпраці із представниками як закордонних, так і місцевих інвесторів.

Короткострокова стратегія досягнення соціально-економічного розвитку міста має складатися:

- розроблення інвестиційний процес у рамках виконавчих органів влади міста (без посередництва держави);
- удосконалення функцій та ролі міського агентства по інвестиціях;
- проведення відкритої політики щодо інвесторів;
- проведення маркетингових акцій щодо залучення місцевих і міжнародних інвесторів.

Стратегія яка спрямована на довгострокові досягнення соціально-економічного розвитку міста:

- розроблення програм сприяння розвитку малого та середнього бізнесу у місті;
- сприяння використанню системи взаємодії підприємців та міста на базі платформи електронного уряду;
- створення інформаційної системи для інвесторів та бізнесу;
- виділення коштів на розробку новітніх технологій та наукові дослідження на рівні великого міста.

Для забезпечення спільних інтересів великого міста та області в територіальному плануванні розвитку необхідно:

- збалансування розселення населення;
- розвиток єдиної транспортної інфраструктури міста та області;
- розвиток спільної системи інженерної інфраструктури міста й області;
- розвиток спільної комунальної інфраструктури;
- створення загальної екологічної політики;

Реалізація виділених пропозицій дасть змогу підвищити конкурентоспроможність великого міста, покращити якість життя громадян та забезпечити високе становище на світових теренах.

Висновки. Визначено потреби та пріоритети розвитку міста на основі існуючих міських цільових програм та стратегій розвитку великого міста. Проведено аналіз пріоритетів за секторами розвитку, та здійснено порівняльну характеристику окремих кількісних соціально – економічних показників. Отже, до основних проблем функціонування великого міста України потрібно віднести:

- наповнення місцевого бюджету, та заборгованості з податкових надходжень;
- недоступності певних видів транспорту та перевантаження транспортної інфраструктури в години пік, високий ступінь зношеності;
- низька система кошторисного фінансування ЛПЗ, та якість надання послуг охорони здоров'я;
- перевантаженість дитячих садків та низький рівень оплати освітнього персоналу;
- недостатня кількість кваліфікованих працівників окремих спеціальностей.

Для подолання виокремлених проблем функціонування великих міст, а також з метою підвищення конкурентоспроможності запропоновано ряд пропозицій, стосовно вдосконалення моделі підвищення ефективності управлінських рішень, яке було розглянуто з трьох аспектів:

- кадрового оновлення органів муніципальної влади;
- розмежування функцій і повноважень між державним управлінням і місцевим самоврядуванням;
- проведення процесу оптимізації та взаємодії органу виконавчої влади на місцях.

Стосовно удосконалення управління розвитком міста через покращення функціонування секторів при цьому важливим елементом забезпечення конкурентоспроможності міста має виступити розвиток його агломерації.

1. Балик Т. В. *Управління конкурентоспроможністю міста* / Т.В. Балик // *Коммунальное хозяйство городов. Научно – технический сборник.* – 2012. – № 92. – С.11-19.

2. Вахович І. М. *Фінансова політика сталого розвитку регіону: теоретико-методологічні та прикладні засади: [монографія]* / І. М. Вахович. – Луцьк: ЛДТУ, 2007. – 496 с.

3. Герасимчук З.В. *Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії сталого розвитку регіону* / З.В. Герасимчук, І.М. Вахович. – Луцьк: ЛДТУ, 2012. – 248 с.

4. Калюжнова Н. Я. *Конкурентоспособность российских регионов в условиях глобализации* : [монографія] / Н. Я. Калюжнова. – М.: ТЕИС, 2004. – 526 с.

5. *Управління конкурентоспроможністю підприємства* : [навч. посібн.] / [Клименко С. М., Дуброва О. С., Барабась Д. О., Омеляненко Т. В., Вакуленко А. В.]. – К.: КНЕУ, 2010. – 527 с.

6. Ковальська Л. Л. *Значення конкурентних переваг регіону у забезпеченні його конкурентоспроможності* / Л. Л. Ковальська // *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна.* – 2006. – Вип.20. – С. 350-355.

7. Лазор О. Д. *Територіальна організація влади в Україні : [навч. посібн.] / О. Д. Лазор, О. Я. Лазор, А. О. Чемерис. - К.: Дакор, 2007. - 576 с.*
8. Лесечко М. Д. *Системний підхід: теорія, методологія, практика / М. Д. Лесечко. - Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2002. - 300 с.*
9. Федак Т.В. *Регіональні фактори забезпечення конкурентоспроможності продукції: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.10.01 – Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. – Львів: ІРД НАН України, 2001. – 18 с.*
10. Fujita M. *Economics of agglomeration: cities, industrial location and regional growth / M. Fujita, J. Thisse. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 466 pp.*